

конкурентоспроможність та здатність забезпечити якісну підготовку майбутніх спеціалістів для будь-якої галузі суспільного життя». У доповіді сформувано уяву про концептуальні засади, а саме: зокрема охарактеризовано нормативно-правові засади щодо галузей знань і спеціальностей, за якими у США здійснюються підготовка й підвищення кваліфікації фахівців із кібербезпеки.

УДК373.2:745/749

БЛЕЙ М.,
ЧЕРЕПАНА Н.І.
Мукачівський державний університет, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИХОВАННЯ ТРУДОВИХ УМІНЬ І НАВИЧОК У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дослідження питань трудового виховання, в останні десятиріччя і на сучасному етапі спрямовані на вивчення закономірностей побудови педагогічного процесу, з метою цілісного впливу на трудовий розвиток дітей, формування їх систематичних знань про працю дорослих, залучення дітей до безпосередньої дитячої діяльності, встановлення взаємозв'язку різних засобів трудового виховання, визначення місця трудової діяльності дітей в умовах нових підходів до організації навчально-виховної роботи з дошкільниками.

За всієї багатоманітності національних культур одним із найважливіших спільних для них чинників є цінність праці як засобу існування людини в світі та засобу виховання підростаючих поколінь. Споконвічно перші заповіді та настанови дітям стосувалися саме підготовки до майбутньої трудової діяльності. Трудове виховання притаманне всім історичним формаціям, воно є найдавнішою формою виховання. Вже античні мислителі наголошували на необхідності виховання людини самостійної, здатної до життєвого самовизначення. Водночас класовий характер освіти і виховання не передбачав використання фізичної праці у навчальних закладах [1,с.312].

До проблеми виховання дітей у процесі праці зверталися автори перших утопічних систем оновлення суспільства шляхом виховання. Зокрема, Т. Мор рекомендував маленьких дітей знайомити з працею людей і спонукати їх до посильної участі в трудових процесах.

На думку Ж.-Ж. Руссо, дитину, яка фізично зміцніла і навчилася самостійно орієнтуватися в навколишньому середовищі, слід залучати до фізичної праці, оволодіння трудовими навичками – необхідна умова забезпечення молодій людині власного кусня хліба, а відтак - незалежності і свободи.

Послідовник Ж.-Ж. Руссо Й.-Г. Песталоцці не лише теоретично, а й практично доклав багато зусиль до того, щоб поєднавши навчання з фізичною працею, виховувати дітей для чесного життя. Він вперше в історії педагогіки пов'язав мотивацію праці з природою дитини, обґрунтував роль праці як частини педагогічної системи. Й.-Г. Песталоцці наголошував, що завдяки поєднанню навчання і фізичної праці діти виходять у життя морально загартованими, здатними до самостійного визначення.

Значна кількість теорій трудового виховання виникає із розвитком буржуазії. Засновник філантропізму німецький педагог Й. Базедов вважав за необхідне

вводити заняття праці, диференціюючи їх відповідно до соціального становища сімей дітей [2, с.22].

Особливу увагу питанням трудового виховання приділяв Георг Кершенштейнер (1854 – 1932), автор німецької трудової школи, який пов'язував виховання громадянина з оволодінням професією. Він запропонував створювати, крім народних, додаткові школи, які мали забезпечувати професійно-технічне навчання і формувати навички виконання громадянських обов'язків.

Ідея праці як засобу всебічного розвитку людини розроблена в педагогічній теорії К. Ушинського. Їй присвячена спеціальна робота – «Праця у її психологічному та виховному значенні», в якій обґрунтована необхідність «вільної праці» для розвитку почуття людської гідності. Людина, відірвана від праці, на думку К. Ушинського, втрачає кращі якості особистості, а батьки, оберігаючи своїх дітей від праці, розбещують і роблять їх нещасними.

Дитяча праця, на думку С. Русової, є основою виховання. Зокрема, ручна праця повинна забезпечити творчу активність дітей, задоволення від результату. А старші дошкільники здатні до усвідомлення соціальної значущості праці. Це сприяє вихованню відповідальності, почуття обов'язку.

На важливості трудового виховання як засобу всебічного розвитку дитини наголошувалося на з'їздах з дошкільного виховання. У 1919 р. на першому з'їзді було визначено види дитячої праці і вимоги до її організації. Другий з'їзд (1921) звернув увагу на взаємозв'язок праці і гри. На основі його рішень у центральному дитячому садку Першої дослідної станції з дошкільного виховання, яка була експериментальним майданчиком для досліджень проблем дошкільної освіти, було введено самообслуговуючу, ручну та суспільну працю, необхідну для всіх [2, с.29].

У 20 – 30-ті роки теоретики і практики дискутували питання про те, що є головним у вихованні дитини: праця чи гра. У процесі дискусії дійшли висновку, що всі види діяльності дитини не повинні протиставлятися одна одній: граючи, дитина трудиться, а працюючи, грається. Відтак, у 50 – 60-ті р.р. питання трудового виховання були відображені і в програмних документах дошкільних закладів, і в наукових дослідженнях (О. Усова, Л. Порембська, Я. Неверович та ін.).

Сучасні українські дослідники з проблеми трудового виховання (З. Борисова, В. Павленчик, Г. Беленька, М. Машовець) вивчають питання виховного значення праці дітей у дитячому садку і сім'ї.

До актуальних проблем трудового виховання в нових соціально-економічних умовах належить виховання у дітей основ економічної грамотності, здатності сприймати і використовувати економічну інформацію, відбір видів праці, які найбільше цікавлять дітей у зв'язку з модернізацією економіки; підвищення педагогічної компетенції батьків у питаннях організації дитячої праці в умовах родинного виховання [3, с.23].

Список використаних джерел

1. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка / Т. Поніманська. – К., 2004. – 456с.
2. Борисова З. Н. Виховання дошкільника в праці / З. Борисова, Г. Беленька, 2-е вид., стер. – К., 2002. – 112с.

3. Мельничук М. І. Виховання дітей дошкільного віку в трудовій діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 Теорія та історія педагогіки / М. Мельничук. – К., 1995. – 27 с.

УДК 373.31

БЛИЧ О.
КУЗЬМА-КАЧУР М.І.
Мукачівський державний університет, Україна

ДИДАКТИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ РЕФЛЕКСИВНИХ УМІНЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Інтенсивні перетворення в усіх галузях економіки країни, поява нових складних технологій потребують постійного підвищення кваліфікації кадрів з однієї сторони, та застосування рефлексійних методик у процесі навчання підростаючого покоління. Зважаючи на проблеми розвитку творчої молоді, актуальною стає розробка теорії і технологій розвитку рефлексії, виявлення дидактичних умов, за яких ця якість учнів досягла б високого і достатнього рівнів.

Педагогічні умови розглядаються в літературі як сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально-технічних факторів, які забезпечують розвиток особистості в умовах педагогічного процесу.

Розглядаючи категорію педагогічних умов у межах процесу формування рефлексивних умінь молодших школярів в навчальній діяльності, В. Легін визначає їх як спеціально створені фактори, які взаємопов'язані та взаємообумовлені, і в сукупності складають найбільш оптимальне середовище для процесу формування та розвитку даної якості особистості і в кінцевому рахунку впливають на ефективність цього процесу, а також на адекватність його поставленим цілям і задачам [2].

Аналіз психолого-педагогічних досліджень, у яких розглядаються умови вдосконалення навчального процесу молодших школярів, показує, що успішність виділення дидактичних умов залежить від таких чинників:

- по-перше, чіткого визначення тієї кінцевої мети і результату, які мають бути досягнуті у процесі навчання;
- по-друге, встановлено, що вдосконалення навчального процесу, успішне формування навчальної діяльності досягаються за рахунок реалізації не однієї, а сукупності дидактичних умов, їх системи;
- по-третє, виокремлюючи ті чи інші дидактичні умови, важливо мати на увазі, що у процесі навчальної діяльності вони можуть виступати як досягнутий результат.

Ми погоджуємось з думкою В. Легін, що більш ефективними дидактичними умовами формування рефлексивних умінь молодших школярів у навчальній діяльності є такі:

- забезпечення поетапності формування рефлексивних умінь відповідно до основних видів рефлексії навчальної діяльності молодших школярів;
- використання міжпредметних завдань і вправ, складених з урахуванням змістового, мотиваційного та процесуального компонентів навчальної діяльності;

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>